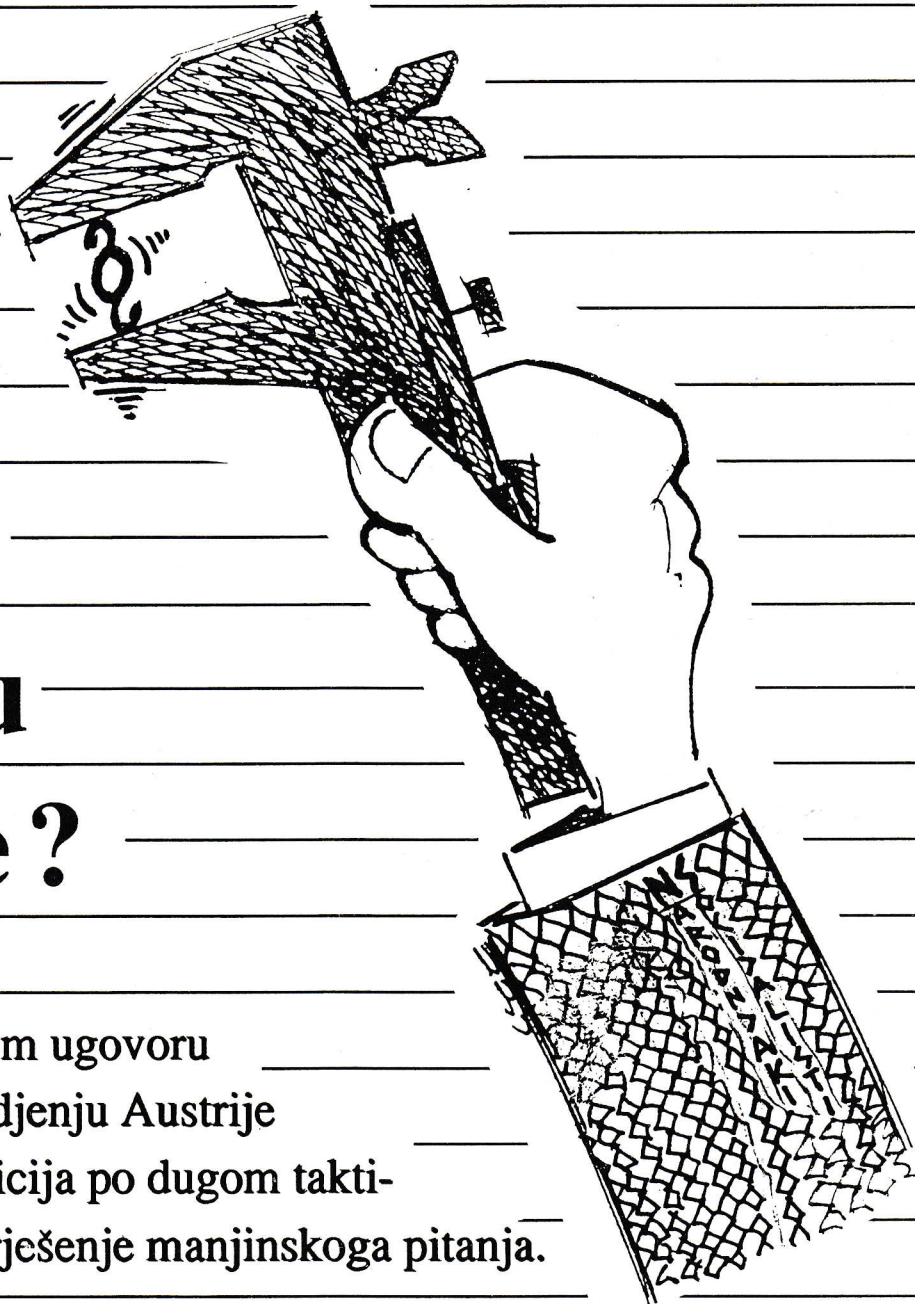

novi glas

magazin HAK-a

2 / 1990

Smi bit i mrvu manje?

35 ljet po Državnom ugovoru
i 45 ljet po oslobodjenju Austrije
se redi velika koalicija po dugom takti-
ranju na konačno rješenje manjinskoga pitanja.

U V O D N I K

Dragi štitelji Novoga glasa, nekate se čuditi, ako i u ovom drugom broju vidite uplatnicu. Mišljena je u prvom redu za one, ki još nisu platili ljetošnju članarinu HAK-a i pretplatu za Novi glas. Prosimo Te, da zaistinu platiš Tvoj prinos, ar produkcija NG-a je velik deficit za nas, honorare za naše suradnike ionako ne moremo platiti, prem da bi to bilo samo pošteno. Tvojim prinosom ćemo moći deficit smanjiti i proširiti Novi Glas.

Srdačna hvala onim, ki su jur platili svoj prinos. I vi ćete najti uplatnicu u Novom glasu, ali ne s pečatom "članarina, prinos za NG", nego s pečatom "kumstvo".

Zbog otvorenih granic smo mogli proširiti naše kontakte u Slovačku i u Ugarsku, a mnogo studentov i akademičarov kot i drugih interesiranih u manjinskoj politici nas je prosilo, da i njim šaljemo Novi glas. Razumi se po sebi, da ćemo to djelati, kako smo i dosad pomogli kade je bilo nek moguće. Tako smo financirali prvi life-koncert PAX-ov u Slovačkoj, u Hrvatskom Jandrofu, darovali smo "Našu malu Anicu" za nova

kulturna društva u Slovačkoj, pozvali smo studente i druge interesirane iz hrvatskih sel u Slovačkoj na jezične tečaje u Karlobag; naši prijatelji iz Slovačke čedu platiti manje od 10 procentov od toga ča plaćaju Hrvati iz Austrije, ipak odgovara to po njevi cijena toj svoti, ku plaćaju Gradišćanci. Nažalost smo morali nekim otpovidati zbog našega premaloga kontingenta.

Dan mladine će biti ljetos u Koljnofu, kade ćemo isto preuzeti dodatne stroške, da moremo financirati i postaviti šator iz Austrije. . .

Zbog toga je naš blagajnik urgirao, da bi počeli akciju "kumstvo za Novi glas". Prosimo sve naše štitelje, da bi po mogućnosti preuzeli kumstvo za jedan ili već abonmanov Novoga glasa za Slovačku i Ugarsku, tako da bi i u budućnosti mogli slati čuda veći broj Novih glasov besplatno našoj braći.

Naslovna stran ovoga broja Novoga glasa jur kaže, da leži težišće ovput na manjinskom pitanju. Savjet ministrov i školski odbor parlamenta su jednostavno zaključili, da čedu minjati zakonsku situaciju u manjinskom školstvu

na škodu Gradišćanskih Hrvatov. Nazlobnost je ali, da su sada političari i činovnici počeli kampanju, u koj kanu Hrvatom razlagati, da rečenica "*Ein Schüler kann nur mit Willen seines gesetzlichen Vertreters verhalten werden, die slowenische oder kroatische Sprache als Unterrichtssprache zu gebrauchen oder als Pflichtgegenstand zu erlernen*" znači ča drugoga, nego princip najavljenja. Drugi, manje nazlobni, nam kanu povidati, da predvidjeni zakon ipak neće tako škoditi manjinam, ar Gradišće da ga neće tako oštro ispuniti. Trsili smo se, da objektivno informiramo o tom, ča nam se ovde nagraža.

U ovom broju NG-a imamo članke na gradišćanskohrvatskom, na standardnom, na engleskom i nimškom jeziku, kot i na seoskom dijalektu. Opširno se bavimo i Zelenimi, ki su garantirali Hrvatici sigurno mjesto u Parlamentu. Do izbora 7. oktobra ćemo se trsiti i za intervju s hrvatskimi mandatari drugih strankov.

U ime odbora HAK-a i uredništva Ti željimo još lipe ferije i "skerišan" odmor! uredniki

I M P R E S U M

vlasnik, izdavač, nakladnik: Hrvatski akademski klub

uredniki: Jandre Palatin, Franjo Šruff

suradniki: Jandre Palatin, Petar Tyran, mag. Fred Hergović, Kristina Karall, Joži Buranić, Katarina Dragšić, Jakov Zvonarić, Manfred Čenar, sveuč. doc. dr. Alojz Jembrih, Stuart Platt, Franjo Šruff

grafike, cartoon: Vjesnik, Večerni list, Jakov Zvonarić

slaganje: Regina Palatin, Kristina Karall

lay-out: Franjo Šruff, dipl. inž. Štefan Roth

ekspedit: Regina Palatin

foto-slog: Hrvatski akademski klub, Schwindgasse 14/10 Beč

tisak: kopitu, Karlsgasse, 1040 Beč

nakladni poštanski ured: A - 1040 Beč/Wien

manuskripti se šalju na adresu: Hrvatski akademski klub, Schwindg. 14/10, 1040 Beč/Wien; 0222 - 65 14 014

konac redakcije za broj 3/1990 je 30. julija 1990.

JE PRAVO PRAVO?

MANJINSKA POLITIKA 6

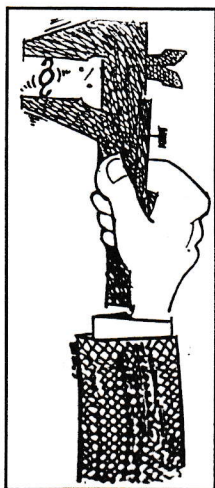
Ako Austrija ne drži svoje zakone, je onda pravna država? Ki će spasiti manjine pred nepravličnošću?

MANJINSKO PRAVO 8

Parlamenteat kani zaključiti zakon u ustavnom rangju, ki će prisiliti hrvatsku dicitu, da se u hrvatski seli najavu k hrvatskomu odgoju. Logična konsekvencija je diljenje u najavljenju i nenajavljenju dicitu.

ČA MISLIMO MI 11

Stav Hrvatskoga akademskoga kluba k predvidjenomu ustavnomu zakonu o manjinskom školstvu. Prem da je kancelarstvo prosilo za mišljenja velikih hrvatskih organizacijov, kancelar u savjetu ministrov uopće nije spomenuo, da su bile sve hrvatske organizacije protiv njegovoga nacarta. Nije ga bilo sram predložiti zakon, ki je protuustavan. Komu hasni asimiliranje?

HRVATI I GOSPODARSTVO 12

Prez gospodarstvene podloge nije opstanka manjine. Analiza je prvi korak k poboljšanju.

STRANKE I MANJINE 17

Zeleni su manjinam opet ponudili mandatara u Parlamenteu, po Karelu Smolletu će sada Hrvatica Terezija Stoišić zastupati austrijanske manjine.

AKTUALNI INTERVJU 19

Manfred Čenar i Jakov Zvonarić su pitali zelenu kandidaticu za manjinski mandat Tereziju Stoišić kako ona kani zastupati manjine u Parlamenteu.

KNJIŽEVNIKI 22

Slovenski PEN je pozvao na kongres pjesnikov, esejistov i novelistov. Petar Tyran, glavni urednik HN, je zastupao Austriju i je rekao da se boji.

MANJINE U EUROPI 24

New voice in English. Stuart Platt iz Škotske piše u Novom glasu o manjina u Škotskoj. Zapravo su svi stanovniki Škotske pripadniki jezičnih manjin.

KNJIŽEVNOST 26

Dr. Alojz Jembrih u Novom glasu o Grguru Pythiraeusu Mekiniću, prvom književniku Gradišćanskih Hrvatov, ki je kot prvi normirao naš jezik, i ki je kot protestant imao velike zasluge za sadašnji jezik katoličanskih Gradišćanskih Hrvatov.

KULTURA I IDENTITET 33

Konzervirati moremo samo to ča je mrtvo. Stoprv turisti i pinezi su nošnjam i folkloru dali tu ulogu, ku imaju danas. I nošnje i običaji se stalno minjaju, i danas nosimo nošnju, velimo ali "moda", a ako velimo to je "in", onda su to zapravo običaji današnjih časov. Konzerviranje kot cilj kulturne politike znači, da je umrla kreativnost, da je nestalo stvaralačstvo - i druge provokantne misli k diskusiji o nami.

HRVATSKA DRUŠTVA 36

Škoda za Hrvatsku narodnu visoku školu; predsjednik Gassner sada na nje papiru piše "dokumentacije" protiv drugih društav i im zamira ionako skromna sredstva. To sigurno nije zadaća HNVŠ-a. Ako Gassner rova u kafeckom blatu čedu mu znamda ostatei govneni prsti. Ki će mu onda još dati ruku?

UVODNIK, IMPRESUM 2

INZERAT 4

FORUM ŠTITELJEV 5

NOVA LITERATURA 16

RADIOUŠICA, TELEGLEDALICA 35

GLASNOVR 37

IZ NAŠIH ARHIVOV 38

CARTOON 39

* pool * billard * manjinska politika * šah *

p
o
o
l

Cafe

*

b
i
l
l
a
r
d

*

m
a
n
j
i
n
s
k
a

p
o
l
i
t
i
k
a

*

j
a
č
k
e

* pool * billard * manjinska politika * šah *

p
o
o
l

*

b
i
l
l
a
r
d

*

m
a
n
j
i
n
s
k
a

p
o
l
i
t
i
k
a

*

j
a
č
k
e

"Anzengruber"

vlasnik obitelj Sarić

A - 1040 Beč, Schleifmühlgasse 19
telefon: 587 82 97

Billard

Karambole

Pool

Šah

Kot Ankice i Jereta u kavani

Anzengruber se sastaju

hakovci svaki četvrtak

po priredbi u HAK-u,

zvana toga i Koloslavujci

utorak po probi.

Billard

Karambole

Pool

Šah

OTVORENO: SVAKI DAN OD 10.00 DO 2.00, NEDILJOM ZATVORENO

Zač si hakovci upravu nošnje, ako su sami protiv nošnjov?

Novi Glas je u prošlom broju pisao o diskusiji o budućnosti Hrvatsva. Postavili smo teoriju, da budućnost Hrvata nije budućnost tamburaša, i da je reduciranje Hrvatsva na dve ure u tajednu u nošnji premalo za kulturu.

Ja nimam ništa protiv kritike, ali imam ča protiv nekvalificirane kritike, a ovakova je ta u odzgor imenovanom članku, ar pri "emocijonalni, neznanstveni" diskusija, ke je priredilo HKD pod geslom "Ima hrvatska mladina budućnost?" uz "pivo i kobasice" - prvič nisam nijednoga vidio, ki bi kobasice jio, a drugič mislim da su emocije ča človičjega. Meni bi bilo žao za pisca članka, ako ne bi imao emocijov ili bi se ih morebit nebi ufao pokazati, ar treto tisučljeće ne bi smilo biti samo "era satelitov i čipov", nego i era takovih ljudi, ki se ufaju svoje emocije pokazati i otvoreno reći, ča si mislu.

Čudi me isto, da ravno HAK u svojem časopisu kritizira te diskusije, ar su i predsjednik i potpredsjednik HAK-a bili nazočni pri jednoj od ovih diskusijov, i su bili kot mislim jedni od najemocionalnijih diskutantov.

Čudnovito je isto, da se pisac redov tako buni protiv starih običajev, tamburašev i nošnjov. Sâm potpredsjednik HAK-a je pri diskusiji u Pajngrtu rekao, da si moramo prlje nek se pominamo za budućnost biti svisni naše prošlosti. Pitam se, zač se ravno ovi hakovci "u slobodnom vrimenu smišno opravu (nošnja) i se za gaudijum drugih ponašaju kot naši stari oci "

(ja mislim ovde na tamburaški ansambl HAK-a, u kom su predsjednik i potpredsjednik zastupani), ako oni mislu da "to nije kultura, nego persiflaža".

Mislim da je bolje diskutirati s ljudi u selu, a bilo bi i "uz pivo i kobasice", nego uopće nimati kontakta s njimi. Potribna je diskusija na znanstvenoj razini isto kot s ljudi u naši seli.

Na koncu bi Vam još rado dao jedan tanač: zamite si jednoč Sveto Pismo u ruke i pročitajte si jednu od najvažnijih rečenic u njem (Mt. 7,13):

"Zač vidiš treščicu u oku brata svojega, a žrti u oku svojem ne vidiš?"

Konrad Stuparić

Iako nismo mislili, da će ki krivo razumiti članak sveučilišnoga profesora Larchera o krivi strategija u manjinskoj politici, moramo priznati, da je potribno još mnogo djela na ovom području. U posebnom članku ćemo se baviti ovom problematikom.

Moć riči i misli

Rudi Lebenić, Borištofac i pomagač pri razvoju u Nikaragui je dostao Novi Glas u ruke i nam je pisao svoje misli iz distance. Teme su mu Hrvati, stranke i činovniki.

Poteškoće mladje generacije su istodobno i jakost budućnosti - ne samo za ljude hrvatskoga jezika. Mladja generacija u Europi živi u svitu komunikacije. Prednosti ove komunikacije kažu minjanja u istočni zemlja.

Mene je zanimala i još svenek me zanima - iako ne u onom obliku kot prlje - diskusija a potom analiza

"govorenoga". Prestrašio sam se kad sam vidio po analizi "mali svit" onih govoračev. Moram reć, da sam čisto osvidočen od demokratičnih principov esterajske države, ali kad črna stran tanca sa črljenom, ko imaju čuda puti plave palce. Mislim Hrvate, črno-črljene, jer im manjka svist svoje skupne narodnosti. Pozabu na mandat svojega duševnoga spoznanja i vidu čuda puti samo neprijatelje.

Odmah potom ali moram uviditi: analiza je napravljena u manje od minute, krive su stvarnosti. Je ljudi, malo starjih, malo konzervativnih, a istotako manje agilnih, ki agiraju, ili bar kanu agirati iz pozicije "potentata". Zato je potribno malo birokracije. Eto, evo je. Uzmi ju. S našim hrvatskim idealom ćemo mi, stari borci i hrasti s panjem beskrajnih žil, upraviti našu službu za dobrobit Austrije i naših Hrvatov.

Hej, kade je fantazija? Ah, fantazija, nima je, na odmoru je. No dobro, si mislim. Idem u stvarnosti malo dalje i vidim druge ljudi.

Mladi ljudi ili mladji, sam ustanovio, nimaju takove poteškoće pri tancanju, akoprem su črljenočrni. Mislim, da se veselu tancanju, jer dobro znaju da je potom čeka gusta kaša - ne samo ona za pojisti. Jer kako prva rečenica veli, se more poteškoća mladjih (mladjih i u srcu!) preobnuti u jakost.

- No čuj tovaruš, sad si mi previsok! Tribaju mladi ljudi znamda kakove medicine, da im žile učvrstu, da budu jači?

- Ne brate, to ne, to im ne fali, toga imaju sami dost. Morebit da, znam za živce, ali . . .

Kritika u NG (1/90) o pravniku Tomšiću mi se čini, bolje rečeno

je potpuno istinita. Od stola ovoga činovnika još nije došlo čuda, ali zač? Poteškoće ležu u činovničkoj naravi i naravi poglavara i njegovoga pomoćnika, ka je: Lipe poviđajke prodikovat i pred stvarnošću oči zaprit.

- Oj siromašni vladari, zač im ljudi oči ne otpru. Ljudi pomozite im! Friško! Ča još nisu vidili seoske tablice u Pajngrtu, Šuševu - i zadnji "Dan hrvatske mladine"?

- Tovuš budi nek miran. Mi ćemo to sve napraviti. Ov posao je jako senzitivn. Mr znaš, kad pravaš djela . . .

- Kukavica. Sad Ti već ništ neću. Velu da gledaju samo na kvalifikaciju. Da, prlje su gledali na čuda već; je li imaš črljenu farbu ili črmu, kakov jezik imaš (Kod nekih ljudi se jur zna po spodobi ča su, ko ne, se gleda jezik!) a, pred svim jedna vrst ptice je gledala i ocjenivala ženske bolničarke . . .

- Ča to ima ali veze k dr. Tomšiću, človiku?

- Ništ, ili bolje da još nije položaj riješen i da čekam na hrvatske rezultate njegovoga djela, jer nimške jur poznami - ako je moguće - prlje nego se preminu zakoni zbog manjkanja Hrvatov u Esteraju . . .

Na koncu moram ustanoviti čuda pozitivnoga u NG 1/90. Pri nos o budućnosti Hrvatstva morem rekomendirati svakomu Hrvat, staromu i mladomu. Po lektiri ufam se, će biti komunikacije med stari mi i mladimi, jer falinga mladih je, da oni moraju čekati na starost . . .

Esterajsku ili hrvatsku?

Stari ljudi kanu sigurno ostaviti ča od svojega skušenoga Hrvatstva svojoj budućoj generaciji - ne samo prazne fraze o ljetu 2000.

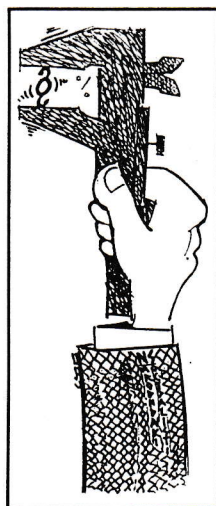
I sada smo došli k moći riči i misli. Ova moć se čuda puti ne more razviti, a čuda puti se ne akceptira. Neznam kako je sadašnja situacija u "zemlji svitlosti", željim ali svakomu diskutantu dost moći u diskusiji za naša prava i naš žitak.

Rudi Lebencić, Nikaragua

MANJINSKA POLITIKA

Nim(šk)i Hrvati su najbolji Hrvati

Tridesetpet ljet po potpisanju Državnoga ugovora, u kom su dobitnici II. svetskoga boja obavezali Austriju, da očuva i podupira svoje manjine, se naša domovina sada ređi, da konačno riješi pitanje manjin. Ona riskira protuustavne zakone i lamlje internacionalne dogovore na škodu svojih manjin. Po prvi put nam otvoreno zimlju prava.

Očividno je sada tako daleko. Po tridesetpeti ljeti se Austrija već ne mari za Državni ugovor, ki ju je spasio. Svejedno, je li je govor o neutralnosti, za ku već nije govora, ili je li je govor o manjina, ke već ne smu govoriti. Mislim, da već nije potribno upozoriti na član 7 itd, ar o neispunjenju ovih naših prav ionako svaki zna. Momentano se ali nagraža ča čuda gorjega. Vlada je jednostavno počela demontirati prava svojih manjin. Prvi čin je bila odredba za službeni jezik. Član sedam govori o kotari s hrvatskim i mišanim stanovničtvom, kade je hrvatski jezik službeni jezik. Vlada si je zela tu kompetenciju, da ograniči

pravo na hrvatski službeni jezik na samo 22 općine. To je prvič protiv Ustava, ar član 7 je dio Ustava, drugič Austrija krši ovom odredbom internacionalni ugovor, naime Državni ugovor 1955, a trećič se vlada suprotstavlja samomu Ustavnom sudu, ki je u svojoj odluci u vezi s hrvatskim službenim jezikom 1987. ustanovio, da vlada more zaključiti odredbe o službenom jeziku, da ali nisu potribne, i pred svim, da ove odredbe nikako nesmu biti restriktivne. Ali uprav to djela vlada, a s njom i naši dragi hrvatski mandatar i u Parlamentu i u stranka, ki su dali svoj glas protiv Hrvatstva, ali za svoju stranku. Kroz stranku si sve, a prez stranke nisi nigdor!

Protiv ove protuustavne odredbe momentano jur leži tužba na Ustavnom sudu, ar su na primjer Željezno, Gornja Pulja itd isključeni. Hrvat smiš biti samo na selu!

Drugi slučaj eklatantnoga smanjenja manjinskih prav je predvidjeni zakon o manjinskom školst-

vu. Ovde su si nadležni političari izmislili veljek nekoliko šikanov za manjine. Uzrok je bio, da je neki Slovenac dostao kod Ustavnoga suda pravo, da njegovo dite ima pravo na odgoj na materinskom jeziku, svejedno, je li živi u slovenskom selu ili kade drugde u Koruškoj. Za Gradišće bi to značilo, da imaju hrvatska dica na primjer i u Željeznu pravo na odgoj na hrvatskom jeziku. Da bi popravili školju u zakonu, su si sada političari mislili, da je najbolje nivelirati manjinsko školstvo na najniži nivo, i to ustavnim zakonom za cijelu Austriju. Ustavni zakon nije pro-

blem za vladu, ar velika koalicija ima potribne dvi trećine u Parlamentu. Problem je ovakov zakon samo za manjine, ar je čuda teže ukinuti ustavni zakon pri Ustavnom sudu nego običan zakon.

Za Hrvate bi novi zakon doprimio princip najavljenja u hrvatski seli. To znači, da bi se još i Velikoborištofoc ili Mjenovac morali najaviti k dvojezičnomu odgoju. To je jasna diskriminacija hrvatskoga jezika. Zvana toga je logična konsekvencija najavljenja diljenje razredov, ar čedu egzistirati dvi grupe - najavljeni i nenajavljeni. Poslijedica je getoizacija i sma-

njenje medjusobnoga razumivanja i tolerancije i konačno asimilacija.

I ov drugi udarac po glava manjin je ilegalan. S ovom problematikom smo se bavili med drugim pri simpoziju na sveučilišću. Rezultate i stav HAK-a smo otiskali na slijedeći strani. Za nas je jednostavno nerazumljivo, zač kanu političari smanjati prava narodne grupe, i zač ne gledaju, da se ispunu postojeći zakoni. Školski zakon Gradišća je za Hrvate relativno dobar, samo da se ga nijedan ne drži. Dvojezičnoga podučavanja skoro nije, skoro 20 učiteljev podučava prez hrvatskoga ispita. f. šrujf

O pitanju manjinskoga školstva su Hrvatski akademski klub i HGKD-Beč skupa sa Slovenci održali 14. maja konferenciju za štampu u Beču. Izvještavali su uz medije manjin i velike dnevne novine, APA je pisala cijelu stran. Austrijansko viskoškolarstvo nas je podupiralo u posebnj izjavi, istotako Mladina europskih narodnih skupin.

Salzburger Nachrichten, 15. maj 1990.

Protest um Minderheitenschule

Slowenen und Kroaten drohen mit neuer Verfassungsklage

WIEN (SN). Vertreter der kroatischen und slowenischen Minderheiten protestierten am Montag gegen den Entwurf des Minderheitenschulverfassungsgesetzes und die Novelle zum Minderheitenschulgesetz für Kärnten. „Die Gesetzesvorlagen entsprechen dem alten Geist der minderheitenfeindlichen Politik, Wien beugt sich dem Diktat Haider's“, sagte Marjan Sturm vom Zentralverband slowenischer Organisationen. Sollten die Gesetzesvorlagen beschlossen werden, will Sturm eine neue Klage beim Verfassungsgerichtshof einreichen.

Die neuen Gesetze sind deswegen

erforderlich, weil der VGH im Dezember 1989 die bestehenden Minderheitenschulgesetze als verfassungswidrig aufgehoben hat. Die Slowenen protestieren vor allem gegen die Einführung von Slowenisch als „unverbindliche Übung“, da dann ihre Sprache entwertet werde. Die neuen Gesetzesentwürfe würden die Minderheiten Regelung restriktiv auslegen, und genau dies sei nach dem VGH-Erkenntnis nicht gestattet.

Der kroatische Vertreter Franjo Schruiff verlangt vom Bundeskanzleramt, die Stadt Wien in den Minderheitenbereich einzubeziehen.

Slovenski Vestnik, 15. maj, nimška stran

Minderheitenschulgesetz: Wenn nötig wieder bis zum VfGH!

Der Sekretär des Zentralverbandes slowenischer Organisationen in Kärnten, Dr. Marjan Sturm, und der Vorsitzende der Fachvereinigung zweisprachiger Lehrer, Franc Kukovica, erklärten gestern im Rahmen einer Pressekonferenz in Wien, daß die Kärntner Slowenen im Falle der Beschlußfassung der Gesetzesnovelle zum Minderheitenschulgesetz in Kärnten in der derzeitigen Form gezwungen würden, erneut den Verfassungsgerichtshof anzu-

rufen. Auch eine Klage beim internationalen Gerichtshof in Den Haag würde in Erwägung gezogen, teilten Sturm und Kukovica mit.

Wie für die Kärntner Slowenen, so seien die Gesetzesentwürfe auch für die burgenländischen Kroaten nicht akzeptabel, betonte der Sprecher des Kroatischen Akademischen Klubs, der im Rahmen der Pressekonferenz den Standpunkt der burgenländischen Kroaten präzisierete.

Der Standard, 15. maj 1990.

Minderheiten wenden sich gegen geplante Schulgesetze

WIEN - Vertreter der Kroaten und des Zentralverbandes slowenischer Organisationen wandten sich Montag gegen die vom Unterrichtsministerium und dem Bundeskanzleramt ausgearbeiteten Entwürfe für ein neues Minderheitenschulgesetz. Sollten die Gesetzesentwürfe realisiert werden, käme es zu einer neuerlichen Verfassungsklage und auch zu

einer Beschwerde beim europäischen Gerichtshof.

Der Entwurf für ein Minderheitenschul-Verfassungsgesetz sieht das Anmeldeprinzip für den zweisprachigen Unterricht in Kärnten, Steiermark und dem Burgenland vor. „Das schadet eindeutig den Minderheiten“, betonte Franjo Schruiff vom Kroatischen Akademikerklub. (APA)

Volksstimme, 15. maj

Minderheitenschulgesetz verfassungswidrig

WIEN. Die Entwürfe des Unterrichtsministeriums für ein neues Minderheitenschulgesetz seien verfassungswidrig, erklärte am Montag in Wien Marjan Sturm vom Zentralverband der Kärntner Slowenen. Er drohte mit einer Klage.

Wiener Zeitung, 15. maj

Minderheiten gegen neue Schulgesetze

Die Minderheiten laufen Sturm gegen die vom Unterrichtsministerium und vom Bundeskanzleramt ausgearbeiteten Entwürfe für ein neues Minderheitenschulgesetz. Die entsprechende Kärntner Regelung für die dort lebenden Slowenen wurde vom Verfassungsgerichtshof am 15. Dezember 1989 als verfassungswidrig aufgehoben.

Vertreter der Kroaten und Slowenen drohten Montag mit neuerlichen Verfassungsklagen und auch Beschwerden beim Europäischen Gerichtshof, sollten diese Gesetzesentwürfe realisiert werden.

Der Entwurf des Bundeskanzleramtes für ein Minderheitenschul-Verfassungsgesetz sieht das Anmeldeprinzip für den zweisprachigen Unterricht in Kärnten, Steiermark und dem Burgenland vor.

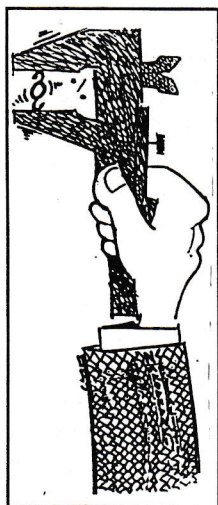
AZ, 15. maj

■ Minderheitenschule

Österreichische Kroaten und Slowenen laufen Sturm gegen die vom Unterrichtsministerium und vom Bundeskanzleramt ausgearbeiteten Entwürfe für ein neues Minderheitenschulgesetz. Vertreter der Minderheiten drohen mit Verfassungsklagen und Beschwerden beim Europäischen Gerichtshof, sollten die Gesetzesentwürfe realisiert werden.

Sve ča je pravo

Hrvatski akademski klub je skupa s Klubom slovenskih študentov u Beču i s Austrijskom visokoškolarstvom priredio sipoziju na sveučilištu na temu "Jezik u izobrazbi - materinski jezik". Jedan od trih djelatnih krugov se je bavio pravnom situacijom u manjinskom školstvu. Pod peljanjem dr. Bruggera su izdjelali katalog potribovanj. Jandre Palatin je bio u ovom djelatnom krugu i je pisao slijedeću analizu.

Zadaće djelatnoga kruga su bile slijedeće:

1. Prispodoba pravne situacije narodnih grup, osobujno njevo pravo na hasnovanje materinskoga jezika u naobrazbi.

2. Izviditi probleme sadašnje situacije, formuliranje željov, predstavov i perspektivov.

3. Sastavljenje kataloga potribovanj.

U djelatnom krugu je bilo 14 ljudi, 11 ljudi je bilo iz manjin (Slovinci, Hrvati, jedan Ugar), peljao ga je celovački odvjetnik dr. Sepp Brugger. On je pri odluci Ustavnoga suda od 15. 12. 1989¹ zastupao tužilca dr. Jožu Messnera.

U vezi s pravnom situacijom smo se najprvo bavili ustavnopravnimi zakoni. Najstarji takov zakon

je član XIX Osnovnoga zakona iz 1867². Nadalje Državni ugovor iz St. Germaina 1919 i to u člani 67 i 68. Poslidnja i najmladja ustavnopravna garancija je član 7 Državnoga ugovora 1955². Od saveznih zakonov smo se bavili slijedećimi: Manjinski školski zakon za Korušku (BGBI br. 101/1959) u obliku 326/1988². Po tom zakonu su za Korušku predvidjene slijedeće vrsti škol:

1. Osnovne i glavne škole sa slovenskim nastavnim jezikom

2. Osnovne škole s nimškim i slovenskim nastavnim jezikom (dvojezične škole), isto tako dvojezični razredi i odiljenja u ostali nimški škola.

3. Odiljenja za nastavu na slovenskom jeziku u nimski glavni škola.

U Koruškoj do danas ne postoji niti osnovna niti glavna škola sa slovenskim nastvnim jezikom (nimško samo predmet). Postoji samo tip polag §12b i c i to redovito

SYMPOSIUM

BILDUNGS SPRACHE MUTTER SPRACHE

29. bis 31. märz 1990
universität wien
kleiner festsaal

veranstalter:
österreichische hochschülerschaft,
klub slowenischer studenten und studentinnen,
kroatischer akademikerklub
unter mitwirkung von vertreterinnen der tschechen
und slowaken in wien, der ungarin im burgenland
sowie der roma und sinti

u obliku dvojezičnoga odiljenja. Od noveliranja (1988) postojaju uz nimške i dvojezični paralelni razredi. Ako se javi manje od 9 školarov, onda oni dostanu za 14 uri tajedno dodatnoga učitelja za slovensku nastavu.

Član IV toga zakona piše o Saveznoj gimnaziji za Korušku, ka je ali predvidjena samo za austrijsanske državljane.

Manjinsko školstvo Gradišćanskih

Hrvatov je određeno u §7 gradišćanskoga školskoga zakona iz 1937. (LGBI 1937/40). Ov zakon se u većem dijelu osnovnih škol u hrvatski i dvojezični seli ne primjenjuje. Dokle je nastava u

U naši škola ne podučavaju kako to zakon prepisuje

hrvatski seli sridnjega Gradišća zvećega dvojezična, u ostalom Gradišću ne postoji skoro nijedna zaistinu dvojezična škola. Udio Hrvatov je ali u skoro u svi ovi seli viši od 30%, ada bi nastava morala biti dvojezična. Dica se uču hrvatski u tri ura tajedno, a koliko se dica u ti tri ura nauču, odvisi od angažmana i dobre volje učitelja, a i od toga, koliko je čuvarnica asimilirala dite. U Gradišću imamo samo jednu dvojezičnu glavnu školu (i to prez zakonske osnove), u nekolicu glavni škola nudjaju hrvatski kot slobodni predmet. U neki gimnazija nudjaju hrvatski kot obavezni predmet po izboru (Wahlpflichtfach). Podučavaju hrvatski jezik kot tudji jezik 3 ili 4 ure u tajednu. U članu 7 predvidjeni "odgovarajući broj vlašćih sridnjih škol" nisu još realizirali.

O školskoj situaciji ostalih narodnih grup se nije tako opširno diskutiralo, jer nije bilo pripadnikov tih grup.

U vezi s bečanskimi Čehi i Slovaki se je ustanovilo, da imaju vlašću privatnu školu s javnim pravnom (Komensky-škola), koj je

priključena i čuvarnica. Za ostale narodne grupe (Roma, Sinti, Židovi i dr.) ne postoji nikakove zakonske odredbe. U gradišćanskom zemaljskom školskom zakonu su "Cigani" još i na diskriminirajući način isključeni. U Beču je nekoliko židovskih privatnih škol s javnim pravom (osnovna škola, gimnazija).

Sramotno je za modernu demokratsku državu kot je to bojse Austrija, da za one manjine, ke nisu spomenute u Državnom ugovoru 1955. nije nikakovih jasnih zakonskih odredbov. Ča se tiče čuvarnic imamo samo u Gradišću - od ljetos početo - zemaljski zakon o dvojezičnosti u čuvarnica. Po tom zakonu moraju čuvarnice u 25 općina biti dvojezične (22 hrvatske i 3 ugarske). Nadalje, zvana tih općin moraju čuvarnice biti dvojezične, kade to najmanje 25% roditeljev austrijanskoga državljanstva potribeje. S dicom se moru tetke ali samo onda po hrvatsku, ako je to volja roditeljev (princip najavljenja).

2. Auszug aus dem Burgenländischen Landesschulgesetz 1937, § 7 Landesgesetzblatt 40/1937 vom 2. September 1937

Die Unterrichtssprache

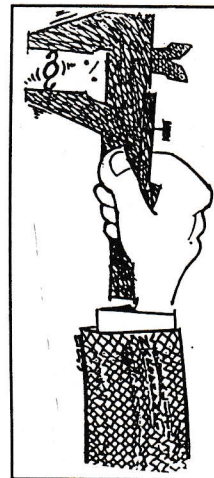
(2) Als Unterrichtssprache kann entweder die Staatssprache oder die von dieser verschiedene Muttersprache der Kinder, letztere jedoch nur für diese, festgesetzt werden, wobei im letzteren Falle die Staatssprache als verbindlicher Lehrgegenstand in allen Klassen gelehrt werden muß und nur in der ersten Unterrichtsstufe mit dem Deutschunterricht zu Beginn des zweiten Halbjahres angefangen werden kann.

(3) Gehören in einer Schulgemeinde nach dem Ergebnisse der letzten Volkszählung 70 vom Hundert der Bewohner einer nationalen Minderheit des Landes an, so ist die betreffende Minderheitssprache die Unterrichtssprache. Gehören in einer Schulgemeinde 30 bis 70 vom Hundert zu einer nationalen Minderheit, so ist sowohl die Staats- wie die Minderheitssprache als Unterrichtssprache zu gebrauchen (gemischtsprachige Schulen). Bildet die Minderheit weniger als 30 vom Hundert der Bewohner, so ist die Staatssprache die Unterrichtssprache, wobei es jedoch der Schulgemeinde überlassen bleibt, Vorsorge zu treffen, daß die nicht deutsch sprechenden Kinder in ihrer Muttersprache durch deren Einführung als nicht verbindlichen Lehrgegenstand unterrichtet werden. Die Einführung einer Minderheitssprache als nichtverbindlicher Lehrgegenstand bedarf der Genehmigung des Vorsitzendes des Landesschulrates, der diese nicht versagen kann, wenn mindestens 20 Schüler den Fremdspracheunterricht besuchen. Bei der Berechnung der Hundertsätze sind Zigeuner nicht mitzurechnen.

(6) In allen Volksschulen mit nichtdeutscher Unterrichtssprache ist die deutsche Sprache nach dem vom Bundesminister für Unterricht nach Anhörung des Landesschulrates festgesetzten Lehrplan und in der darin vorgeschriebenen Stundenzahl in der Weise zu unterrichten, daß der Schüler nichtdeutscher Muttersprache nach Vollendung der 4. Schulstufe seine Gedanken in deutscher Sprache in Wort und Schrift ausdrücken kann.

Zdolnji limit za hasnovanje hrvatskoga jezika je i u hrvatski seli samo šest uri tajedno (svaki dan uru).

U toku diskusije prilikom simpozija se je postavilo pitanje, da li jedna ura dnevno predstavlja istopravnost jezikov, nadalje, da li princip najavljenja nije opet diskriminacija manjinskoga jezika. Nadalje smo se bavili nacrtom za "Ustavni zakon o manjinskom školstvu", koga je razislalo Savezno kancelarstvo u marcu ovoga ljeta. Pri tom smo vidili slijedeće probleme: općenito gledano je nerazumljivo, zač kanu u nekom "ho-ruk postupku" stvoriti zakon, u kom ide samo za Slovence i Hrvate, a ne i za ostale u Austriji živeće narodne grupe kot su to Ugri, Čehi, Slovaki, Roma i Sinti i Židovi.

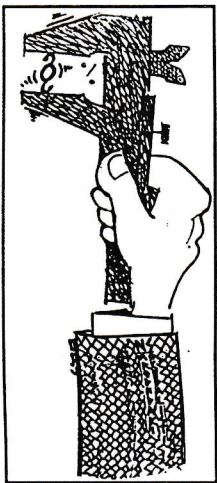
Pokidob je član 7 direktno primjenljiv nije uopće potribno da se za Slovence i za Hrvate stvori novi ustavni zakon. Potriboća za takov zakon ada uopće ne postoji, a niti ne želja.

U §2 toga zakona je kancelarstvo zabilo politehnikum, ako su jur sve škole obuhvaćene, zač ne i to?

§4 ograničuje pravo na većjezičnost u obavezni škola samo na austrijanske državljanje. To se ne slaže sa čl. 14 Ustava (Opća pristupačnost javnih škol) nadalje sa čl. 14 Konvencije o ljudski pravi (pravo na naobrazbu prez zanosti na peldu zbog nacionalnoga porijekla ili pripadanja k manjini).

§4 je ada protuustavan.

Mimo toga on opet normira princip najavljenja i tim diskriminira jezike narodnih manjin. Po opširnoj izmjeni iskustav i po dugoj diskusiji je djelatni krug sastavio katalog potrebovanj, koga su na koncu sim-

pozija prezentirali u plenumu.

1. Općenito se mora kritizirati, da za samo dvije narodne grupe postoje relativno zadovoljavajuće ustavnopravne odredbe za naobrazbu (naime za Sloven-

ce i Hrvate u čl. 7 Drž. ug. 1955). Moraju se ada i za ostale manjine u Austriji (Ugri, Čehi, Slovaci, Židovi, Roma, Sinti, strani djelači, bigunci) ustavnopravno zabilježiti ona prava, ka su u čl. 7 normirana.

2. U vezi s naobrazbenim sistemom se mora izdjelati školski zakon, u kom je riješeno i pitanje čuvarnic, i ki valja za cijelu Austriju. Ta zakon mora prepričiti svaku vrst segregacije pripadnikov manjin i mora forsirati integraciju manjin u školstvu i u čuvarnicama. Učitelji i čuvarke u multikulturnom sektoru tribaju specijalnu naobrazbu, ka neka bude određena u saveznom zakonu i obavezna.

Djelatni krug ada predlaže, da dostane konferenci-

ja rektorov nalog, da u suradnji sa zastupnici manjin izdjela nacrt takovoga zakona.

3. Ustavni sud je u odluci od 15. 12. 1989. ustanovio, da je čl.7

broj 2 direktno primjenljiv. Pravo na elementarnu nastavu ada postoji neodvisno od izvedbenih odredbov. Suradniki u djelatnom krugusu odbili nacrt ustavnoga zakona o manjinskom školstvu a istotako i nacrt za noveliranje manjinskoga školskoga zakona za Korušku.

4. Nacrtu ustavnoga zakona o manjinskom školstvu su se i zato suprotstavljali, ča je u §4 prostustavan (čl. 14 B-VG, čl. 14 MRK) i ča suprotivno sadašnjemu zakonu u Gradišću predvidja princip najavljenja.

5. I nacrt manjinskoga školskoga zakona za Korušku sadržava odredbe, od kih je ustavni sud jur rekao da su problematične, ča naliže ustavnost. Nadalje bi ta zakon pojačao tendenciju diljena u Koruškoj.

6. Različno znanje jezika početnikov u škola ne smi biti uzrok, da se prepriči konzekventna dvojezična nastava i da se podupira segregacija.

Zemlje ada moraju stvoriti zakonske temelje za dvojezične javne čuvarnice, ki predvidjaju istopravnost svih jezikov. Osebužno potri-

Zimlju nam neispunjena prava

Na drugoj stranici donasamo mišljenje Hrvatskoga akademskog kluba k nacrtu novoga Ustavnoga zakona o manjinskom školstvu, ko smo poslali na molbu Saveznoga kancelarstva. Reakciju smo izdjelali skupa s dr. Seppom Bruggerom, pravnikom, ki je kod Ustavnoga suda probio pravo na slovenski odgoj i izvan "autohtonoga kraja". Po našem mišljenju se suprotivi nacrt Konvenciji o ljudski prava,

bujemo, da se odmah stvoru dvojezične čuvarnice u Koruškoj.

bilješke: 1- vidi NG 1/1990, str.4
2- vidi NG 2/1989, str.8

Austrijanskomu ustavu i samomu članu 7. Zato je za HAK jasno, da će iskoristiti sve moguće pravne pute, da prepriči odnosno ukine ov protumanjinski nacrt.

Stellungnahme

des Kroatischen Akademikerklubs zum Entwurf
des Minderheitenschulverfassungsgesetzes
(na kancelarstvo)

Anlaß

Der VfGH hat mit Erkenntnis vom 15. 12. 1989, G 233, 234/89 die Bestimmungen betreffend den örtlichen Geltungsbereich des Minderheitenschulgesetzes für Kärnten sowie das betreffende Kärntner Landesgesetz als verfassungswidrig mit Ablauf des 30. 11. 1990. aufgehoben.

I. Der Verfassungsgerichtshof hat in diesem Erkenntnis unter anderem auch festgestellt, daß Art. 7 Ziff. 2 direkt anwendbar ist. Aufgrund der verfassungsrechtlichen Bestimmungen des Art. 7, Staatsvertrag von Wien, haben daher Angehörige der slowenischen und kroatischen Volksgruppe einen subjektiven Anspruch auf Elementarunterricht, unabhängig davon, ob ausführungsgesetzliche Bestimmungen erlassen wurden oder nicht. Es besteht somit kein Bedarf, in einer Art "Schnellverfahren" verfassungsrechtliche Bestimmungen zu erlassen.

Wenn ein solches Verfassungsgesetz ausgearbeitet wird, so müßten vor allem auch die anderen in Österreich lebenden Volksgruppen wie Ungarn, Tschechen, Slowaken, Juden, Roma und Sinti sowie die Gastarbeiter und Flüchtlinge in eine derartige Regelung eingebunden werden. Außerdem müßte in einer solchen Verfassungsregelung der Anspruch auf zweisprachige Kindergärten sowie auf zwei- bzw. dreisprachige Unterrichtsklassen an Hauptschulen und allgemeinbildenden höheren Schulen verfassungsrechtlich festgelegt werden.

II. Zu den einzelnen Bestimmungen

zu § 4

Diese Regelung bedeutet eine Einschränkung des derzeit geltenden § 7 MiSchG für Kärnten welcher im Verfassungsrang steht. Der Verfassungsgerichtshof hat in seinen Erkenntnissen bisher immer wieder unzweifelhaft zum Ausdruck gebracht, "daß verfassungsrechtliche Minderheitenschutzbestimmungen, wie sie Art. 7 Ziff. 2 des Staatsvertrages von Wien enthält, schon vom Regelungszweck her nicht restriktiv ausgelegt werden dürfen" (vgl. Erkenntnis des VfGH vom 15. 12. 1989, G 233, 234/89 VfSlg. 9224/1981 u. a.)

Durch Art. 7 Ziff. 2 ist ein Mindeststandard an schulischer Versorgung verfassungsrechtlich insofern festgelegt, daß jeder schulpflichtige Minderheitsangehörige in den Bundesländern Kärnten, Steiermark und Burgenland von seinem - verfassungsrechtlich verbürgten - Anspruch auf Elementarunterricht in slowenischer beziehungsweise kroatischer Sprache Gebrauch machen kann, wenn auch - außerhalb des autochthonen Siedlungsgebietes - nicht unbedingt in seiner Wohnsitzgemeinde.

Diese Schutzbestimmung für die Minderheiten darf jedoch nicht dazu mißbraucht werden, um andere Kinder in verfassungswidriger Weise vom Besuch zweisprachiger Schulen auszuschließen und somit aufgrund ihrer Herkunft und Sprache zu diskriminieren.

Gemäß Art. 14 B-VG sind öffentliche Schulen allgemein ohne Unterschied der Geburt, des Geschlechts, der Rasse, des Standes, der Klasse, der Sprache und des Bekenntnisses, im übrigen Rahmen der gesetzlichen Voraussetzungen (siehe § 4 Abs. 2 SchOrgG) zugänglich. Das gleiche gilt sinngemäß für Kindergärten, Horte und Schülerheime. Die vorgesehene Regelung des § 4 MiSchVfG widerspricht aber nicht nur der Bestimmung des Art. 14 B-VG und dem Gleichheitsprinzip der österr. Bundesverfassung sondern auch der Bestimmung des Art. 14 MRK in Verbindung mit Art. 2, 1. Zusatzprotokoll zur MRK. Durch die Bestimmungen des § 4 können sowohl Kinder, die nicht österreichische Staatsangehörige sind, als auch Nichtangehörige der kroatischen Minderheit, vom Besuch einer Schule mit Elementarunterricht in slowenischer bzw. kroatischer Sprache ausgeschlossen werden.

Dadurch wird im Sinne der MRK der Gleichheitsgrundsatz verletzt. Eine derartige Ungleichbehandlung ist jedoch sachlich durch nichts gerechtfertigt.

Diese Bestimmung wird aber auch deshalb bekämpft, weil sie verfassungsrechtliche Regelung entgegen den derzeitigen Bestimmungen - und auch entgegen der Praxis - im Burgenland das Anmeldeprinzip vorsieht.

Aufgrund des burgenländischen Landesschulgesetzes 1937, §7 wird derzeit im Burgenland in mehreren Gemeinden auch in kroatischer Sprache für alle Kinder unterrichtet; eine An- bzw. Abmeldung ist nicht vorgesehen. Da dieses Landesgesetz bereits im Jahre 1955 (zum Zeitpunkt als die Bestimmungen des Art. 7 Ziff. 2 Staatsvertrag von Wien beschlossen wurden) in Geltung war, ist nach den herrschenden Auslegungsprinzipien davon auszugehen, daß im autochthonen Siedlungsgebiet allen Kindern Elementarunterricht in kroatischer Sprache zu erteilen ist, während außerhalb des autochthonen Siedlungsgebietes die Kinder Anspruch auf Elementarunterricht in kroatischer Sprache haben, die von ihren Eltern angemeldet werden (bei Zustandekommen einer Schülergruppe - 5 Schüler).

Die kroatischen Organisationen sprechen sich daher gegen ein Anmeldeprinzip im autochthonen Siedlungsgebiet aus, da dieses den Assimilationsdruck enorm verstärken würde.

Art. 7 Ziff. 2 beinhaltet eine Sondervorschrift zugunsten und zum Schutz sprachlicher Minderheiten, die den Staat zu einem positiven Tun zugunsten der Volksgruppen verpflichten. Der Staat hat daher alles zu unternehmen, daß die Assimilation der Minderheit an die Mehrheit weder direkt noch indirekt herbeigeführt wird. (siehe auch Ermacora, Handbuch der Grundfreiheiten und Menschenrechte, Seite 535 ff).

Gradišće na rubu Austrije

Hrvati na rubu Gradišća

Institut za sociolingvistiku priredjuje početo od ovoga semestra svaku drugu srijedu "Sociolingvistične vježbe k gradišćanskohrvatskomu jeziku. Vježbe su kod nas u HAK-u, a pelja je šef instituta prof. dr. Wolfgang Dressler. Studenti svih strukov - hakovci i drugi interesirani - se bavu u ovi vježba različnimi aspekti dvojezičnosti. Joži Buranić je izdjelao referat o gospodarstvenoj situaciji u Gradišću, s težišćem na hrvatskom stanovničtvu.

Kot prvo moram ustanoviti, da je jako malo literature o ovoj temi. O gospodarstveni pitanji Hrvatov u Gradišću piše samo jedno diplomsko djelo, ali ovo je - čini mi se - jako slabo. Citirati kanim samo jednu rečenicu: "Es ist vielmehrein unvermeidlicher Vorgang der Assimilierung und Anpassung, der die heutige Lage der Burgenländischen Kroaten bestimmt".

Za moj referat sam hasnovao materijal iz knjige "Die Burgenländischen Kroaten im Wandel der Zeit", (Štefan Geošić i dr.) i iz studije Instituta za istraživanje privrede "Nove strategije za razvitak u Gradišću" (Gerhard Palme i dr.).

Ča je bio uzrok za Hrvate, da se doselu u ondašnju zapadnu Ugarsku, u Dolnju Austriju, Slo-

vačku i Moravsku? Kot prvo je sigurno, da je bila ondašnja zapadna Ugarska dijelom jako opustošena zbog mnogih bojev u 13, 14. i 15. stoljeću kot i zbog turskih invazijov 1529. i 1532. ljeta. Ali ovi boji i nemirni časi sami nisu mogli biti jedini uzrok za toliko opustošenih i

Prosili i vabili su Hrvate zbog gospodarstvenih uzrokov

praznih naseljov. Najvažniji uzrok opustošenja je bio drugi, naime poljoprivredna kriza koncem sridnjega vijeka (druga polovica 15.

stoljeća i početak 16. stoljeća). Posljedica ove agrarne krize je bilo iseljenje seljakov u varoše i u trgovišća u susjedstvu. Samo naselja s vinogradarstvom su bila u boljoj situaciji. Zemljovlasniki su imali

Nudjali su im financijelna poboljšanja, samo da bi došli

interes, da njeva gospodarstva ne ostanu prazna i pusta. Neki od njih su imali vlasništva i u Hrvatskoj. Tako je bilo moguće, da su vabili Hrvate na jugu, da bi došli na sjevernija, sigurnija vlasništva. Dijelom su vlasniki obećali Hrvatom bolji status, nudjali su im kola za prevoz i peljače, večkada i vojake, ki su je čuvali od tolovajev. Oko 90% iseljenikov iz Hrvatske su bili seljaki. Ostali 10 % su bili mali plemići, svećeniki, ruktovorci i tršci. Naselili su se u prazni ili djelomično prazni sela. Novoutemeljena sela imamo samo na jugu (npr. Punice, Stinjaki itd). Po pažljivi

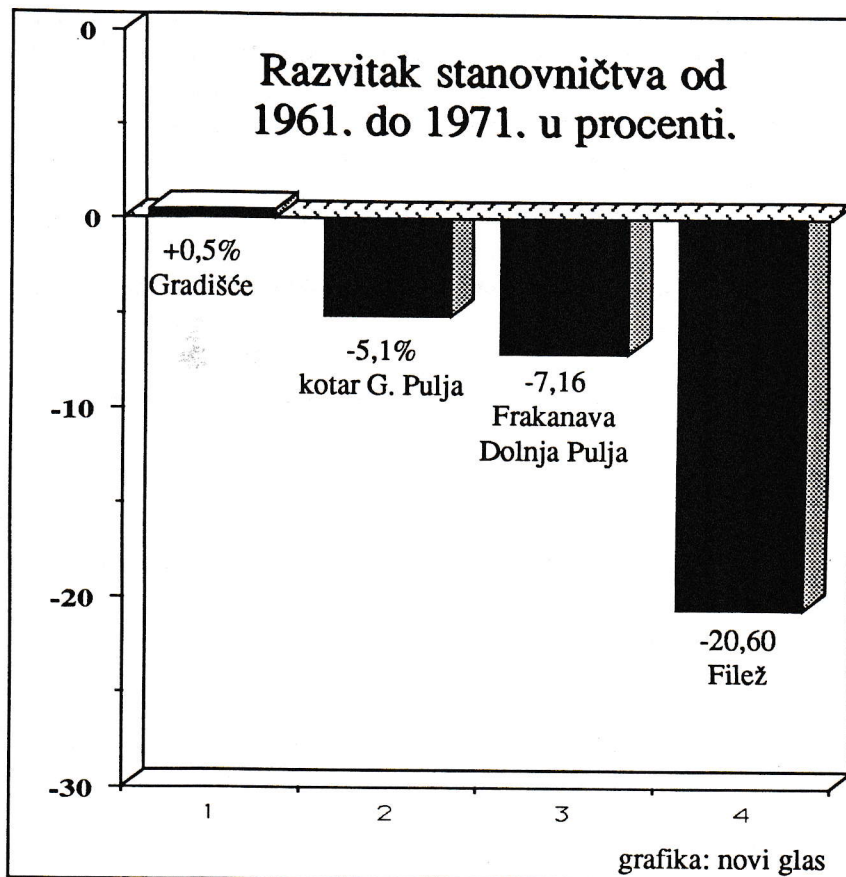
procjena dr. Toblera je došlo oko 20.000 do 25.000 Hrvatov na tlo današnjega Gradišća. Kolonisti nisu morali plaćati daće zemljovlasniku niti državni porez, i to za tri do 12 ljet. Posebna prava su imali Vlasi u južnom Gradišću. Oni su morali služiti samo žandarsku i vojničku službu, poreza su kumaj plaćali.

Teško je analizirati daljnji gospodarstveni razvitak pojedinih novooživljenih sel, analiza pojedinih kotarova kaže vridnije rezultate.

Hrvatska sela u Županiji Mošon (Wieselburg) su profitirala od dobro izgrađenih cestov i prometne infrastrukture. To je bilo od velike važnosti za trženje i prodavanje proizvoda. U ovoj krajini je prevagalo poljodjelstvo (žito) i blagogojstvo. Rukotvorstvo je bilo jako slabo razvijano. Hrvatski seljaci su bili usput vozači (furmani). Industrijalizacija ovoga kraja je bila samo kratkoročno uspješna. Bilo je 6 preljara (Spinnereien), 2 fabrike za kožu, jedna za predjelanje duhana, jedna za proizvodjenje mašinov i jedna za paljenje špiritusa.

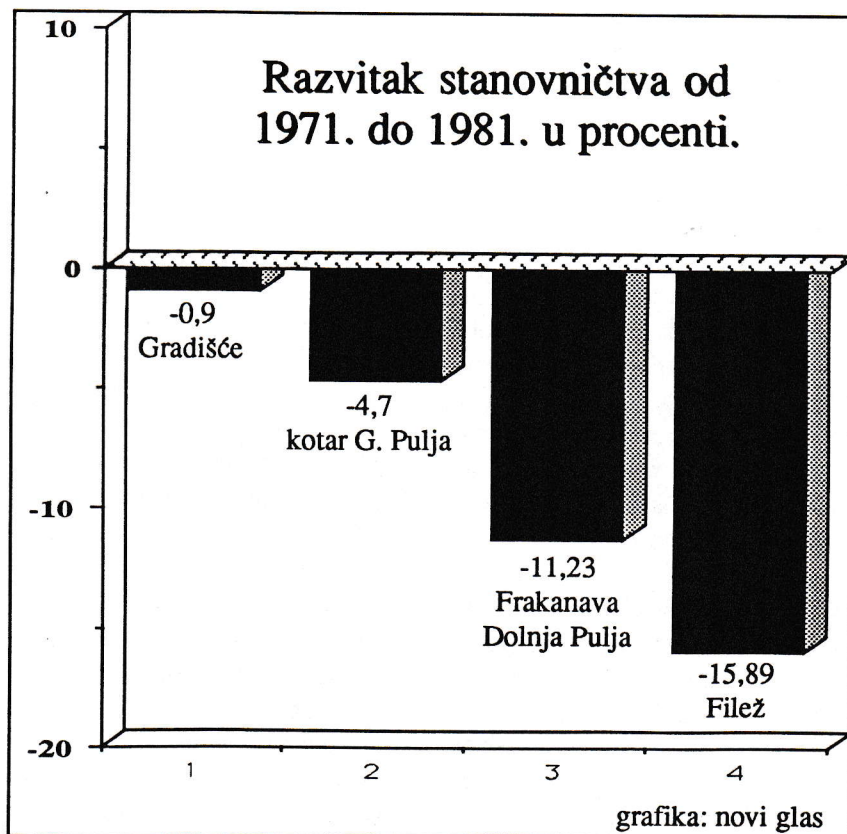
Stanovništvo uz Lajtagoru i u Vulkadolini je uglavnom živilo od žita i od vinogradov. Neko značenje je imalo drvodjelstvo, i to zbog velikih lozov u ovom kraju. Prvi početki industrijalizacije su jako minjali socijalnu strukturu stanovništva, širila su se nova zanimanja. Velik dio ljudstva je našao djela u fabrika Dolnje Austrije. Bilo je fabrikov za pamuk, za farbe, za konce, za liker i ocat itd. U ovom kraju je imalo i rukotvorstvo prilično veliko značenje.

Hrvatska naselja današnjega kotara Gornja Pulja su imala jako različnu gospodarstvenu strukturu. Veliko značenje su imali obrti, ki su predjelali drivo. U gospodski pila su predjelali drivo za gradjenje i drugo. I za sijanje žita su bile dobre prilike, sijali su već vrsti žita. Vinogradarstvo nije igralo značajnu ulogu za Hrvate u ovom kraju. Hrvati su imali ali prilično već blaga nego Nemci u sridnjem Gradišću. U devetnajstom stoljeću

je bilo pitanje svinj i trženje s njimi najvažniji gospodarstveni faktor. Veće industrije skoro nije bilo, samo jedna fabrika za duhan i jedna za salitar (Salpeter) je djelala u

ovom kraju. U kotari Borta i Novi Grad su ljudi uglavnom živili od vinogradarstva, blagogojstva i poljodjelstva. Sajmi su bili u ovom kraju manji nego na primjer u Šo-

pronu ili u Bečkom Novom Mjestu. Neku važnost je imalo i rudarstvo u Solunku i u Bernsteinu. Svaki gospodski dvor je imao svoje peći za japno i za cigle. I u ovom kraju je

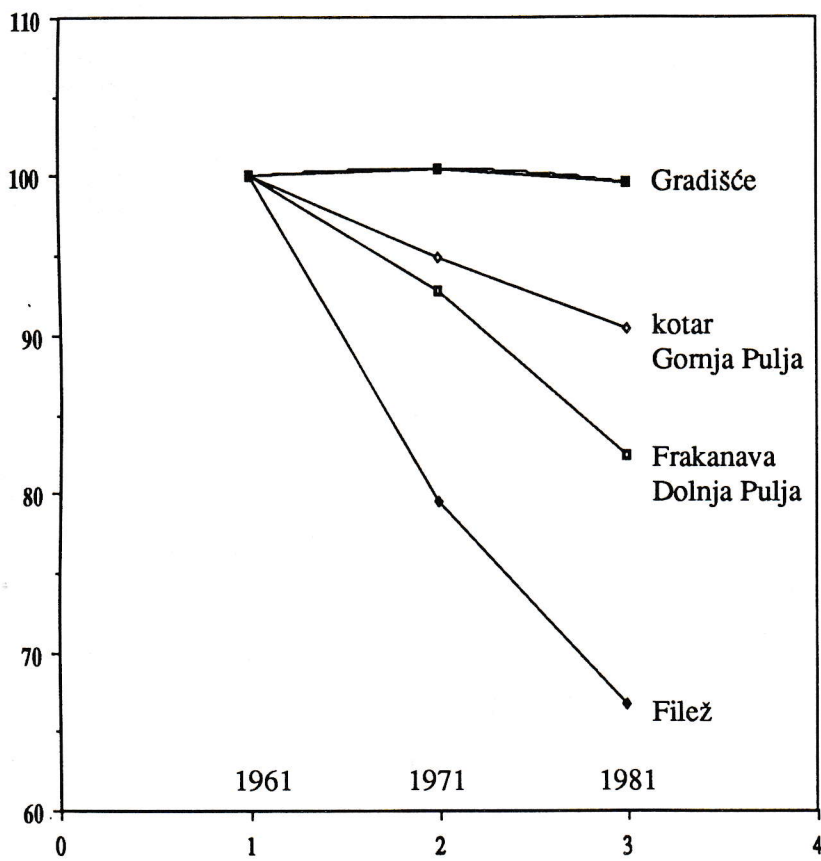
člani Socijaldemokratske stranke. To je bio početak diljenja Hrvatov u dva velike političke logore, ko i danas još svenek postoji. Početkom 20. stoljeća je mnogo

privreda rasla relativno brzo (u procenti). Ali pokidob da je poljo-privreda igrala veliku ulogu u Gradišću, je razvitak cijele privrede zbog rezultata urodjov jako različan. Zvanaredno jako je narasao sektor uslugov u Gradišću. Ov natprosječni razvitak je bio moguć zbog rezervov djelatnih snag (domaćice, seljaki). Broj stanovništva Gradišća je ostao prilično isti.

Još svenek je u Gradišću već djelatnih snag nego slobodnih mjest. Minjala se je ali struktura stanovništva. Višak porodov od 1961. do 1971. je odgovarao iseljavanju ljudi u centre. U slijedećem desetljeću se je skoro izjednačila bilanca iseljavanja, ali bilanca porodov je nastala negativna.

Ako gledamo bilance stanovništva u pojedini kotari, imamo opet različan razvitak. U dvi kotari - Matrštof i Borta - je naraslo stanovništvo i od 1961. do 1971. i od 1971. do 1981. Samo u kotaru Jennersdorf je naraslo stanovništvo od 1961. do 1971., je ali spalo od 1971. do 1981. Spodobno se je razvila i bilanca u cijelom Gradišću. U ostali kotari je spao broj stanovništva u obadvi desetljeći. Kotari Niuzalj i Novi Grad imaju malo deficita, ali Gornja Pulja je imala do 1971. deficit od -5,1%, a zatim - 4,7%. To je rekord u

Razvitak stanovništva, relativiran na 100

grafika: novi glas

bilo malo rukotvorcev.

Najznačajnije promjene u gospodarstvenom i socijalnom smislu je doprimilo ljeto 1848, kada je ukinuto kmetstvo, i kada su seljaki dostali vlašću zemlju i prava na njoj. Ljudi su utemeljili urbarijalne općine, ke postoju do dana današnjega u gradišćanski seli.

Koncem 19. stoljeća su utemeljili katoličansku Narodnu stranku i Socijaldemokratsku stranku. Člani Narodne stranke su bili u prvom redu veliki zemljoposjednici, farniki, učitelji i seljaki. Djelači u obrtu i u industriji pred svim u kotari Željezno i Matrštof su bili

Hrvatov napustilo Gradišće i išlo pretežno u Ameriku. Neki su se vratili kot bogati ljudi i su si u Gradišću zgradili novu egzistenciju. Jur u onom času je bilo mnogo pendlerov pred svim iz sjevernoga Gradišća u Beč. Mnogi su išli i na žetvu u Dolnju Austriju. 1921. su priključili novu zemlju Gradišće k Austriji, ali neka hrvatska sela su ostala u Ugarskoj. Teški časi med dvimi boji su pogodili i novo Gradišće. Politička i gospodarstvena kriza su peljale u II. svitski boj.

Po boju se je počeo u Gradišću velik gospodarstveni razvitak. U prisposdobi s drugimi zemljami je

Gradišću. Vidi i grafike.

Prognoze velu, da će se smanjiti pritisak sa strani potencijalnih djelačev na poduzetnike. Do sada je bio broj potencijalnih djelatnih mjest relativno konstantan. Broj nesamostalnih je jako narasao, ali još čuda već je spao broj samostalnih, pred svim u poljoprivredi i u šumarstvu. Ukupni broj zaposlenih se je smanjio do 1971. i je od onda do 1981. konstantan. Višak potencijalnih djelačev su preuzela poduzeća izvan Gradišća.

Oko ljeta 1980 je opet došlo do promjene. Napušćanje poljo-djelstav već nije tako jako, ali samo

u toj mjeri, kako se je smanjila mogućnost djelati u drugi sektori privrede. To znači, da broj potencijalnih djelačev nadalje raste. Ovaj višak prouzrokuje još veći broj

Gradišćanski djelači su najmanje školovani u Austriji

pendlerov i iseljenikov. Smanjenje broja stranih djelačev ne bi moglo riješiti situaciju. Helmut Jeglič zastupa teoriju, da de fakto nije moguće reducirati broj onih, ki nećedu najti djelatno mjesto u Gradišću.

U gradišćanskoj industriji dominiraju sektori s malim profitom i dohotkom i jakom internacionalnom konkurencijom. Ekspanzija gradišćanske industrije je imala svoje uzroke u višaku djelatnih snag. Veći broj djelatnih mjesta rezultira u prvom redu iz novonaseljenih poduzeć, a manje iz proširenja postojećih kapacitetov. Naselili su se u prvom redu fleksibilnija poduzeća, reagirajući na višak djelatnih snag. Utemeljili su u prvom redu filijale za svoju produkciju. Sektor tradicionalnih potrošnih stvari igra veliku ulogu pred svim u sridnjem i južnom Gradišću. Najkašnje 1977. ljeta je prestala faza intenzivnoga naseljavanja novih poduzeć.

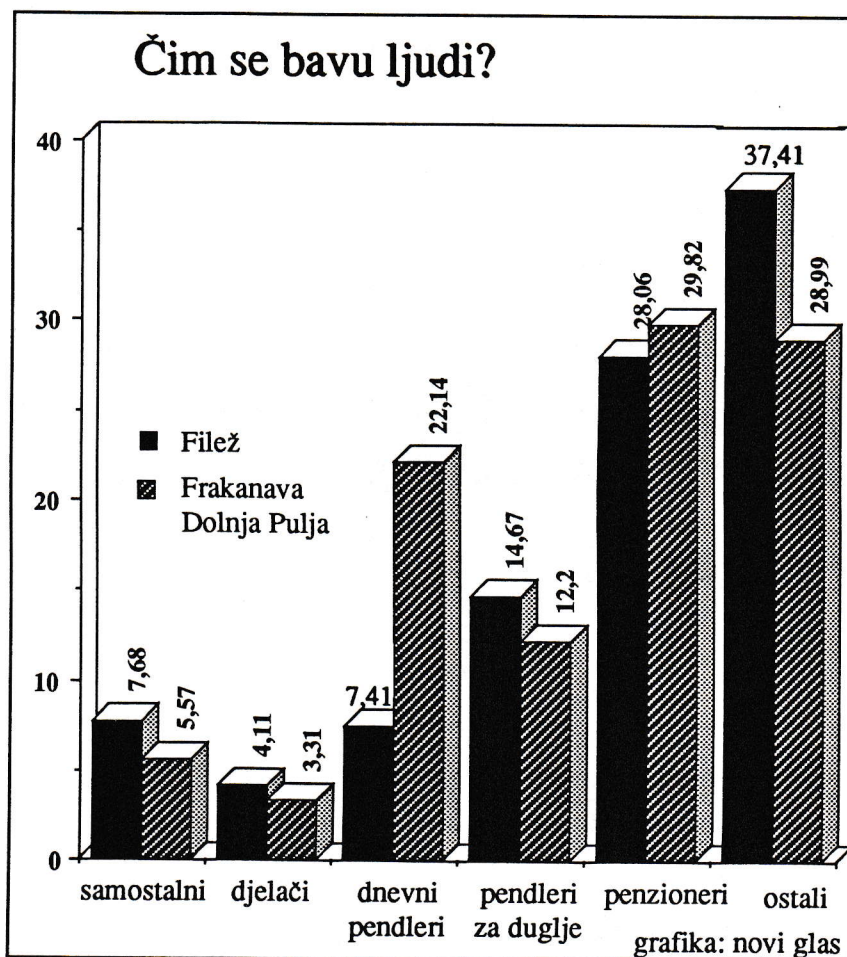
U sjeverni kotari prevažu mala zakorijenjena poduzeća za tehničko predjelanje i mala industrija hrane. Mnogi zaposleni u industriji nisu bili regularno zaposleni pred naseljenjem novih poduzeć (domaćice, člani poljodjelske obitelji itd). Od novonaseljenih poduzeć su profitirali u prvom redu glavni varoši kotarov.

Najjače je zastupana takova industrija, ka ima prilično velike stroške za plaću, ada slabo tehnizirana industrija (produkcija tkanin, oprave i posteljine, produkcija šoljin i predjelivanje kože). U ovi struka je zaposleno 48% svih djelačev u

industriji. Pred svim u južnom Gradišću su ovakova poduzeća jako proširena. Peti dio gradišćanskih djelačev u industriji se bavi predjelivanjem kovine (metala), produkcijom kemikalijov i kemičnih produktova, hrane, predjelivanjem drva i papira. Ove struke su relativno dobro zastupane u sjevernom Gradišću. Najmanju ulogu (8%) igraju sektori, ki se bavu sirovinami, pred svim u kotari Matrštof i Borta. Tipično za gradišćanska poduzeća je mala veličina, mala produktivnost, slaba kvalifikacija djelatnih snag, niska plaća i velik udio zaposlenih žen.

Gradišće je vezano daleko najveću u cijeloj Austriji na agrarnu produkciju. 15% djelačev nagospodaraju svoj glavni dohodak iz poljoprivredne produkcije. Gradišćanska

Geografska situacija med sajmi kupcev i med sajmi sirovin za poljoprivredu je u prisposobi s drugim kraji prilično dobra. 5 od 6 seljačkih obitelji ili poljodjelcev je minjalo u prošli 30 ljeti svoj posao ili nije našlo po svojoj mirovini naslijednika. Broj poljoprivrednih gospodarstava je ali ostao konstantan, težišće leži ali sada na poljoprivredi uz regularno zaposlenje. Poljoprivreda i šumarstvo Gradišća su početkom sedamdesetih ljet manje razvili svoju produktivnost nego u drugi savezni zemlja i su tako zgubili udijeje na sajmu. Oni, ki usput djelaju u poljoprivredi i šumarstvu, su bili 1979. u prvom redu zaposleni u gradjevinskom sektoru (24,0%), u prvom redu kot pendleri u Beču, i u industriji ili obrtu (21,7%). Najvažniji produk-

poljoprivreda ima po cijeloj Austriji daleko najmanja gospodarstva, a najveći dio gospodarstava je obdjelan usput. Prirodne i gospodarstvene okolnosti omogućuju, da se zemlja jako intenzivno obdjela.

ti poljoprivrede su poljni produkti s 30,3%, grojze i vino s 21,7% i gojenje i pitanje svinj s 10,9%. Končno je i to fakat, da imaju gradišćanski seljaci daleko najnižu stručnu izobrazbu po cijeloj Austriji.

F e n o m e n

Katarina Dragšić

Kad dojdem domom, na selo, vidim da se je čuda preminilo: namjesto staroga curka stoji sada "Springbrunnen", namjesto zelendrave, kade smo se kot dica shranjala, su postavili "Mehrweckhalle" a namjesto našega lipoga brižića Bojspija će im sigurno dojtj još ča napamet. Ali jedan fenomen, komu se jur dugo čudim, je ostao: ljudi se pominaju s kucki po nimšku. A to ne samo u mojem selu, nego po svi hrvatski seli - okolo naokolo. Još svenek neznam, da li su Hrvati upoznali kucke kot domaće živine stoprv kad su došli u Austriju, da li je razumio prvi kucak samo nimški, da li ljudi vidu kucke kot manje - ili morebit već vridne (?) stvari s kimi se pominaju po nimšku, da li je nimški jezik oštriji i tim efikasniji nego hrvatski, da li ..., da ... ili ... - ja jednostavno neznam zač. Da, sigurno sam upametzela, da se farnik i morebit

joškade-ki, koga još nisam našla, pomina po hrvatsku s kuckom, ali najveći dio ljudi se s kuckom po nimšku. Manje važan? Pre tum, da razumu hrvatski? - Hm, ja neznam - svakako fenomen. No dobro, znamda nije tako bitno. Ali ča sam u zadnje vrime sve već opazila i ča mi zaistinu načinja skrbi: U zadnje vrime se širi novi - ili opširniji stari fenomen.

Sve već ljudi se pomina po nimšku - ne samo s kuckom - nego i s dicom.

Anmeldeprinzip im Kindergarten

Ghettoisierendes Schulgesetz

Verfassungswidrige Amtssprachenregelung

Sie sollten auch unser Landeshaupmann sein.

Hrvatsko blago neka glasuje

Zeleni su jur pred već od 5 ljet uvidili, da triba manjinam ponuditi ča, ako neka glasuju zanje. Sada, pred izbori, se pašću i druge stranke, da dokažu svoje zanimanje za manjine. S različnim uspjehom, piše Franjo Šruff.

7. oktobra su izbori. Za sve stranke. Do toga termina kani svaka stranka mobilizirati čim već ljudi, da idu glasovati za nju. Redovito pred izbori se premislu stranke, da egzistiraju u Austriji i ljudi, ki pripadaju različnim manjinam. U današnji časi, kada sve već ljudi nije tako usko vezano uz neku stranku, kot je to bilo još pred nekolikimi ljeti, je za stranke i mala grupa ljudi od većega interesa. Nijedna velestranka se već ne more zaufati u svoje birače, ki bi odibrali i vriću slame, ako bi predsjedništvo postavilo ovakovu vriću kot glavnoga kandidata. Funkcionari strankov velu, misleći na ov fenomen, da se je ljudem zamirila politika. Ja bi rekao, da su ljudi nastali zreliji za demokratičan sistem.

Za manjine najpovoljniji sistem zastupništva su si zasada izmislili Zeleni, ar de fakto nudjaju manjinam mjesto u Parlamentu, prez da bi kanili preveć utjecaja na ovoga mandatara. U svoji statuti imaju fiksirano, da su manjine takozvana 10. savezna zemlja, i da ima ova isto pravo na svojega zastupnika kot sve druge "regularne savezne zemlje". Ova deseta sa-

vezna zemlja kot ideja obuhvaća po sadašnjoj definiciji sve interesirane pripadnike manjin i druge ki su interesirani na manjinskoj problematiki. Ovde nikako nije važno, je li je gdo simpatizant Zelenih ili ne. Ova otvorena taktika je doprinesla Zelenim dost simpatijov med narodnimi grupami. Društva narodnih grup su akceptirala i podupirala zelenoga zastupnika manjin, Krela Smolleta, prez da bi bila društva brojila med simpatizante cijeloga zelenoga gibanja. Konačno su i pripadniki narodnih grup

sami odibrali novu zastupnicu manjin, Tereziju Stoišić. Kod drugih strankov manjine ne smu toliko mišati pri nominiranju kandidatov. Elfrida Krizmanić je odibrana od socijalistov svojega kotara, a poki dob da zna hrvatski, ju je stranka zadilila kot mandataricu za manjine. Narodnjaki do sada nisu imali Hrvata u Parlamentu, i ga vjerojatno nećedu imati. Natezanje med Milanom Linzerom i Gabrielom Wagnerom je bilo prosto rivanje

magle. Sauerzopf je rekao, da su postavili Linzera zbog toga, kad je Hrvat, ali moralo bi se stati sridnje čudo, ako bi narodnjaki zaistinu dostignuli ta mandat, za koga kandidira Milan Linzer. Slobodnjaki nemaju hrvatskoga kandidata, a vjerojatno si oni lovu svoje glase kade drugdir, a ne med Hrvati.

Kad se sada nudja šansa, da moru hrvatska društva sama mišati kot Zelelih, onda to moraju i djelati. Samo logično je da se je HAK zalagao za Hrvaticu kot Zelelih, jur zato kad si je Smolle sam željio Hrvaticu za dojduću periodu (vidi faksimil iz knjige gostov HAK-a). Najveći

dio hrvatskih društav je isto bio za Hrvaticu i je bio i pripravan sastaviti manjinski program koga neka pak Zelene zastupaju. Istim angažmanom ćemo izdjelati i drugim strankam manjinske programe i odibrati kandidate, ki su nam po volji, ako nam to stranke dopustu. Njim

će to biti sigurno od hasni. Na žalost nisu bila sva hrvatska društva za Hrvaticu. Hrvatsko kulturno društvo u Gradišću je bilo za Slovenca, za predsjednika IZÖV-a, u kom je i HKD član. Kad je pak HKD vidio, da je krmio krivoga konja, je pokušala predsjednica spasiti ča je

moguće i je u šiteljskom pismu u HN (11. maj, str. 10) svojim članom povidala, da su novine krivo pisale o ponašanju HKD-a i da HKD zato nije mogao biti za Hrvaticu, ar se ne kani mišati u posle nijedne stranke. Narod si je jur povidaao, da je vjerojatno Gieler dostala nalog

od Čmih, da nesmi biti za Hrvaticu, ar ova da će škoditi Črnim. To ali skoro nijedan nije vjerovao. Informirani su ali štali velikim interesom kako se HKD kani opravdati, i kako predsjednica krivo informira svoje člane. Donašamo to ča je predsjedništvo HKD-a zaistinu pisalo na Zelene, i to večkrat, po prvi put jur 7. 12. 1990. Pismo je bilo koordinirano sa Smolletom.

Želim si, da - če zdaj veljageslo: "Slovenca u Parlament" - v štirih letih enotno vse manjšine v Austriji zahtevajo "Hrvati u Parlament"! K. Smolle

K. Smolle, 13. nov. 1986, Želim si, da - če zdaj veljageslo: "Slovenca u Parlament" - v štirih letih enotno vse manjšine v Austriji zahtevajo "Hrvati u Parlament"! Karel Smolle

Verfahren der Volksgruppen.
Die Erfahrungen der letzten Jahre haben gezeigt, dass eine Vertretung von Volksgruppeninteressen am effizientesten durch einen Angehörigen der Volksgruppe selbst erfolgen kann. Wir konnten mit Genugtuung feststellen, dass sich Herr Abgeordneter Karel Smolle im parlamentarischen und ausserparlamentarischen Bereich stets für die Belange der kroatischen Minderheit engagiert hat. Da wir davon überzeugt sind, dass Herr Smolle auch in der Zukunft die Interessen der Volksgruppen mit dem ihm typischen Einsatz vertreten wird, ersuchen wir Sie, ihn den dafür notwendigen politischen Wirkungsbereich einzuräumen, das heisst, ihn an wählbarer Stelle zu kandidieren.
Wir hoffen, keine Fehlbitte getan zu haben und verbleiben mit freundlichen Grüßen
Sekretär
Mag. Zlatica Gielser
Präsidentin

Suradjevati kanim s timi, ki su sami aktivni

8. aprila 1990. je manjinski kongres u Beču odabrao Tereziju Stoišić iz Stinjakov za kandidaticu za narodne grupe u okviru Zelene Alternative. 21. aprila je Savezni kongres Zelenih nominirao Tereziju Stoišić na prvo mjesto u izbornom krugu Zapad. To znači sigurno mjesto u dođućem Parlamentu. Jakov Zvonarič i Manfred Čenar su intervjuirali Tereziju ekskluzivno za Novi glas.

Novi glas: Kakovu motivaciju ima človik, da nastane političar? Ostavit ćeš svoj job kot juristkinja u ministarstvu za podučavanje od 40 uri, a sada ćeš djelati 60 do 80 ili još već uri u tajednu.

Terezija: Ja mislim, jedina motivacija za toga ki kani takov job imati, je ta, da si misli, da je interesantnije 65 uri djelati to ča ga zanima, nego 40 uri ča ga ne zanima. Ali kod mene nije tako da ne bi bio moj job u ministarstvu tako zanimljiv, nego ja mislim, da je djelo u javnosti i u parlamentu još mnogo zanimljivije. Mene nije strah, da će biti čuda djela svaki tajedan, ar ja mislim, ako se nešto giblje se rado djela. Ufam se, da će

se čuda gibati, ne samo za mene nego i za manjine.

Novi glas: Od 8. aprila 1990. si ti kandidatica za manjine kod Zelene alternative. Već ki su kritizirali, da do sada ništa nisi djelala u takozvani legitimirani organizacija narodnih grup. Si se ti bavila manjinskom problematikom i prije nek si počela peljati djelatni krug o narodni grupa unutar Zelenih?

Terezija: Da. Djelala sam u prvom redu u dvi društvu: SJ (Socijalistička omladina) i Društvo za istraživanje u Gradišću. Kod SJ-a sam skupa s kolegi sastavila rezoluciju za narodne grupe. To nije bilo lako. Ipak smo dostali većinu

kod zemaljske konferencije SJ-a, prem je bilo masivnih intervencijov protiv naše rezolucije, na primjer od sekcije iz Cindrofa. Jako turobna je bila reakcija "odraslih" unutar Socijalističke stranke. Oni uopće nisu reagirali. I nikad nisam vidila, da bi se nešto gibalo kod Socijalistov u Gradišću. Kod Društva za istraživanje smo organizirali priredbu pod naslovom "Identität und Lebensraum" ka je bila jako uspješna. Bavili smo se manjinami u Gradišću - ne samo Hrvati nego isto tako Cigani, Ugri i vjerskimi manjinami. Izdali smo i većjezičnu knjigu na ovu temu. Kod nekih hrvatskih društvam sam samo običan član.

Novi glas: To znači, da tvoje sadašnje političko djelovanje nije ležalo pretežno na manjinskom sektoru?

Terezija: Ne. To je bio samo jedan aspekt. Do sada je ležao moj politički aktivitet na drugom području, na primjer žensko gibanje ili aktivnost na sveučilišću u krugu

juristov, a u zadnji ljeti Društvo za istraživanje, ko sam ja inicirala.

Novi glas: Kod Zelenih imaju manjine status 10. zemlje. Sada bi bilo zanimljivo čuti, kako izgleda struktura ove desete zemlje?

Terezija: Do sada su imali Zeleni izborni savez s KEL-om (Koroška enotna lista = politička stranka Slovencev, nap. uredn.). To znači da je bilo kod zadnjih izborov jasno, da će predsjednik KEL-a - to je Smolle - dostati manjinski mandat. On je dostao nalog od Zelenih, da se skrbi za strukturu desete zemlje. A ta struktura za njega je bio IZÖV. To Zelenim nije odgovaralo, ar IZÖV nije organiziran po principu bazične demokracije. A drugo, ča su kritizirali je bilo to, da Karel nije izdjelao manjinski program za Zelenu alternativu. Nova struktura desete zemlje je "djelatni krug za manjine". Kako će to točno izgledati još neznam, ar to će se u diskusiji u djelatnom krugu odlučiti. Moj predlog će biti, da bude djelatni krug otvoren forum. Unutar toga djelatnoga kruga se more konstituirati manji krugi za specijalne problematike. To zna biti ili krug za Hrvate, Ugare itd ili krug za školstvo, za medije itd.

Novi glas: Kakove su financijske mogućnosti desete zemlje?

Terezija: Financijski će to tako izgledati, da deseta zemlja ima svoj vlasnički budžet. To će biti ali

manje nego imaju "oficijalne savezne zemlje". Zato ne toliko jer je deseta zemlja manja. Ali ima svoj budžet na primjer i za izbornu kampanju i svoj regularni budžet, kim mora gospodariti kroz ljeto.

Novi glas: Svaka druga zemlja ima svoj sekretarijat, biro i adresu. Če imati i deseta zemlja takovu infrastrukturu?

Terezija: Zasada toga još nije. Ja se ufam da ću si ju izgraditi. Dosada je to bilo tako, da je Karela biro bio u IZÖV-u. Tu strukturu ja sigurno neću preuzeti. Moja prva zadaća je, da si stvorim demokratsku strukturu desete zemlje.

Novi glas: Kako će izgledati suradnja zelene kandidatice s hrvatskim društvima uopće, a konkretno, kako kaniš na primjer doći do manjinskopoličkogog know-howa HAK-a?

Terezija: Meni je jako važno suradjevati s društvima. A to zato, kad

meni nije moguće formulirati sve potreboće svih manjin. Ja ne poznajem sve probleme Hrvatov. A nije ni dobro, da ja kot mandatar djelam za narodne grupe, ako grupe ne moru to same formulirati i artikulirati, ča im je potrebno. Ča nalize HAK se ufam na jako dobru i uspješnu suradnju. HAK je jedno od najaktivnijih društava. Kod mene i kod Zelenih je tako, da ta društva ka su aktivna, imaju najveći utjecaj. Ali to ne mora biti društvo, nego to zna biti i jedna inicijativa ka ima dobre ideje, npr. KUGA u Borištofu.

Novi glas: HKD te je bojkotirao, bolje rečeno oni su bojkotirali cijeli manjinski kongres. Si se ti s njimi jurpominala? Su još svenek protiv tebe, ili gledaju sada tu problematiku drugačije?

Terezija: Ja mislim da HKD već neće bojkotirati, ar je sada jasno, da će biti Hrvatica u Parlamentu.

Novi glas: Gradišćanski Hrvati živu u Gradišću i u Beču. To znači da se dilu u dvi grupacije. Kako ti to vidiš? Je moguće sve dvi grupe hititi u isti "lonac" ili treba dva različite "lonce"?

Terezija: Ja mislim da nije moguće tretirati Hrvate u Beču isto kot one u Gradišću, jer je situacija različna. Pravni standard za Hrvate u Gradišću je drugačiji nego za Hrvate u Beču. Ja mislim da se je u prošlosti za Hrvate u Beču malo djelalo. Hrvati su čuda djelali ali političari i javnost nisu to tako cijevali kako bi to bilo potrebno. U budućnosti će biti tako da opstanak našega naroda odvisi od toga, kakov je razvitak Hrvatov u Beču. Pokidob da i ja sama živim već u Beču nego u Gradišću, poznaj jako dobro ove velike probleme i skrbi.

Novi glas: Ti nisi samo mandatarica za autohtone manjine nego i za strance. Ovde u Beču živi mnogo Hrvatov iz Hrvatske. Je moguće, da ovi sudjelivaju s Gradišćanskimi Hrvatima ili je potrebna razlika?

Terezija: U našem programu smo pisali o takozvani "novi manjina". Nove manjine su strani djelatci, to su bigunci i ljudi ki dojdju u Austriju djelati. Na školskom polju su to naši savezniki. Za borbu za osnovne škole u svakom kotaru, ne samo hrvatske nego i dvojezične, interetnične škole, isto tako za gimnazije, trgovačke akademije u Beču. Nove manjine imaju u principu iste probleme kot autohtone manjine, samo da se konflikti kažu na drugi razina. Ali krivo bi bilo, ako se nove i autohtone manjine ne solidariziraju nego ljubomorno gledaju jedna na drugu. To bi sim dvim jako škodilo. Ako si gledamo današnji novi nacionalizam, novu mržnju prema strancem, emigrantom i azilantom, onda je jasno, da i neki pripadnici manjin vjeruju propagandi nekih medijov i niškonacionalnih krugov. Ovi krugi kanu stvoriti u različne kategorije manjin i strancev i tako zrušiti potrebnu solidarnost med slabimi. Rezultat je asimilacija svih.

Novi glas: Ti si rekla pri diskusiji u HAK-u četvrtak 17. maja da kaniš i akcionistično djelati, barem ta rič je spala. Kakov akcionizam si ti konkretno predstavljáš?

Terezija: Kod male stranke kot su Zeleni je akcionizam jako velik faktor. Ne samo na manjinskom polju nego na svakom drugom polju politike. Ča si ja konkretno predstavim? Ja mislim takove stvar i kot akcija za topografske natpise

u Gradišću, isto tako akcija za čuvarnice u Beču, akcija za hrvatski jezik u javnosti itd.

Novi glas: Ako bi ti pod obrambom tvojega parlamentaskoga imuniteta na primjer postavila dvojezične topografske tablice, bi bilo i Hrvatov, ki bi bili protiv takove akcije. Oni bi rekli da mi to ne pravamo. Kako kaniš onda argumentirati?

Terezija: Ja mislim argumentacija je laka. Dvojezični topografski natpisi u Gradišću su zato tako potrebni, da se jača hrvatski jezik u javnosti. To već nije tako da su hrvatska sela jedan geto, nego da su

izbornu borbu u Gradišću?

Terezija: Ja bi rado priredila nekoliko priredbov u Gradišću, već zato da me ljudi upoznaju. To ćedu biti male priredbe kade se diskutira .Planiram i "Svetačnost mnogostrukosti". To je priredba kade se diskutira sa znanstveniki i ljudi ki su aktivni na manjinskom polju. Vjerojatno ćemo imati i većjezični plakat i folder.

Novi glas: Kako gledáš promjene u Hrvatskoj, i ča ćedu ove promjene doprimiti za nas Gradišćanske Hrvate?

Terezija: Momentano je još

hrvatska sela jedan faktor u Gradišću koga i drugi cijenu. Nikoga Hrvata ne smi ni ne treba biti sram da je Hrvat. Hrvatski jezik mora biti ravnopravan niškomu.

Novi glas: Jedna akcionistička akcija Smolleta je bila, da je po prvi put u Parlamentu govorio na četiri jeziki.

Terezija: To ću sigurno i ja djelati. Ali ne samo u parlamentu su važni ovakovi znaki..

Novi glas: Kako kaniš peljati

jako teško ocijeniti situaciju u Hrvatskoj. Važno je, da se je probio demokratični i pluralistični sistem. To će biti sigurno od hasni i za Hrvate u Gradišću, ar ako se poveća ugled matične zemlje, onda će se podignuti i ugled hrvatskih manjin. Kot Hrvatica se ufam, da će matični narod najti svoj put u skupnu Europu regijov i da će samostalnija Hrvatska već misliti na svoje manjine, kot su to Gradišćanski Hrvati u Austriji, Ugarskoj i Slovačkoj.

Novi Glas: Lipa hvala.